

kaanse lezers en letterenstudenten zijn daardoor het contact kwijtgeraakt met de eigen schrijvers die in ballingschap gingen en wier werken verboden zijn in Zuid-Afrika. Ook werden en worden steeds meer in Zuid-Afrika zelf gepubliceerde werken verboden en krijgen schrijvers er geregeld een schrijverbod.

Zodoende is er een vacuüm ontstaan in de opeenvolging van literaire generaties. Het is bijvoorbeeld onwaarschijnlijk, dat hedendaagse jonge schrijvers in Zuid-Afrika beïnvloed zijn door het werk van belangrijke dichters als Mazisi Kunene, Dennis Brutus, Keorapetse Kgositsile of James Matthews. Dat betekent dat nieuwe dichters niet vanuit of tegenover een bestaande literaire traditie konden gaan schrijven, maar dat ze vooral moesten uitgaan van hun eigen inventiviteit en ervaring als zwarte mensen in Zuid-Afrika. Volgens Stephen Gray (1) „bestaat de literatuur van Zuidafrikanen in ballingschap niet echt meer voor wie achterbleef en voor wie geboren werd na de eerste (literaire) verliezen.”

Behalve door de ingrijpende gevolgen van de censuurpolitiek wordt de Zuidafrikaanse literatuur als geen andere gekenmerkt door de kloof van de Apartheid en de daarmee verbonden cultuurpolitiek.

Met een verdeel-en-heers strategie heeft de regering er systematisch naar gestreefd zwarte mensen niet alleen van de blanken maar ook onderling naar taal en afkomst te scheiden onder het bedrieglijke motto: ieder zijn eigen taal en cultuur. Zwarte Zuidafrikanen zijn vanaf de jaren zestig dit systeem steeds duidelijker van de hand gaan wijzen. Ze realiseerden zich, dat hun eenheid noodzakelijk was tegenover de machtige blanke minderheid. Zo ontstond de **Black Consciousness** Beweging. In de jaren vijftig gingen zwarte intellectuelen en blanke liberalen nog veel en vriendschappelijk met elkaar om. Dat con-

Mineke Schipper

tact is nu vrijwel onmogelijk geworden, doordat de meeste zwarten het zijn gaan afwijzen. De goedwillende blanken werden teruggedreven naar het eigen blanke Laager, al wilden ze dat zelf vaak niet. Zwarte organisaties werden steeds vaker verboden en gedwongen ondergronds te gaan. De **Black Consciousness Movement** groeide tegen de verdrukking in. Benadrukt wordt wat zwarten samenbindt en wat hen gezamenlijk van de blanken onderscheidt. Het gemeenschappelijk lot wordt uitgangspunt voor een nieuwe strategie, waarbij de literatuur een functie vervult.

De schrijvers die vóór de jaren zestig opgroeiden, waren over het algemeen gematigder dan die van de jaren zeventig en tachtig. Een bekende ballingschrijver als Lewis Nkosi vertelde mij dat zijn motief om te gaan schrijven aanvankelijk was geweest aan de blanken te laten zien dat hij dat net zo goed kon als zij. De Zuidafrikaanse schrijvers uit de ghetto's daarentegen schrijven in de allereerste plaats voor hun eigen mensen. Mtshali formuleert het zo: „De zwarte dichters — het lijkt

wel of ze uit het niets tevoorschijn zijn gekomen — zijn de oases in de kale woestijn van het leven van de zwarte; daaruit drinkt hij het water van de bevrijding, terwijl hij zich een weg zoekt naar de groene weiden van de totale vrijheid”(2).

Er is de laatste jaren een explosie van poëzie losgekomen waarin jonge zwarte schrijvers de navrante ervaring van de gewone mensen in hun samenleving onder woorden brengen. Deze poëzie is allang niet meer wat Nadine Gordimer in 1973 nog noemde „megaphone and hiding-place at the same time”(3). Er wordt luidkeels geprotesteerd, direct, zonder subtiel of voorzichtig te zijn. Dat is wat het beste aanslaat bij het publiek in de zwarte woonwijken, waar de poëzie dikwijls wordt voorgedragen op literaire avonden waarvoor grote belangstelling bestaat. Een duidelijk keerpunt vormde de bundel **Cry Rage** van James Matthews en Gladys Thomas (1972), een felle aanklacht tegen het hele Apartheidssysteem, een rechtstreekse aanval. De regering sloeg terug: het werd de eerste in Zuid-Afrika zelf verschenen dichtbundel die ooit werd verboden. En dat terwijl auteur James Matthews juist poëzie was gaan schrijven, omdat al zijn eerder verschenen prozawerk was verboden! Kennelijk was de overheid het gevaar van poëzie nu gaan inzien. De dichters storen zich er niet meer aan. Het lijkt alsof het opleggen van een schrijverbod (**banningorder**) aan één schrijver tien andere inspireert tot poëzie. Er worden veel literaire workshops gehouden. Behalve op literaire avonden voor publiek wordt ook poëzie gelezen in kleine vriendenkring en bij begrafenissen.

Veel van deze poëzie wordt gepubliceerd in *Staffrider*, een blad dat in 1978 door een twintigtal jonge zwarte schrijvers werd gelanceerd. Zij worden dikwijls de *Staffridergeneratie* genoemd. Af en toe wordt een nummer

Grafschrift

*Ik begroef 300 kreunende jaren
En een Texas cowboy met witte lippen,
„We shall overcome!”*

*De bleke imperialistenmaan vervaagde
En ik hoorde Verwoerd met holle stem,
„Houd de wereld blank!”*

*We wentelden de doodkist van het imperialisme
naar het koloniale kerkhof
En miljoenen Zwarte mensen dansten
rond het graf
Ik wandelde door bloedbevleete straten
van Sophiatown en Harlem*

En het beest grijsde mij toe met een verbeterd missionarisgrijs

*Weet je niet dat hij mijn geweten wilde kopen
met bloedbevleete bankbiljetten
En jonge fascistische nonnen droegen hun voorraden
contraceptiva naar Congo!
Ik luisterde naar de wind
En een stem donderde,*

*„Vervloekt zijn zij die de wereld plunderden!”
En Zwarte kinderen lachten en dansten
Op het ritme van een nieuwe belofte*

Keorapetse Kgositsile